

**ІНДИКАТОРИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕВІДПОВІДНОСТІ
СУДДІВ (КАНДИДАТІВ НА ПОСАДУ СУДДІ)
КРИТЕРІЯМ ДОБРОЧЕСНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ**

Цей документ розроблено на основі кращих міжнародних практик у сфері суддівської доброчесності і етики, які зафіксовані у Бангалорських принципах поведінки суддів, коментарі до них, рекомендаціях Комітету Міністрів Ради Європи, висновках Венеційської комісії та Консультативної ради європейських суддів, а також з урахуванням положень Кодексу суддівської етики, Керівних положень Громадської ради міжнародних експертів щодо проведення оцінки доброчесності, знань та практичних навичок кандидатів на посади суддів Вищого антикорупційного суду.

Індикатори також засновані на попередній практиці Громадської ради доброчесності та враховують результати їх узгодження з Вищою кваліфікаційною комісією суддів України. У змісті документа враховано думки експертів Ради Європи, Європейського Союзу та програми USAID “Нове правосуддя”.

Цей перелік індикаторів є орієнтовним і не може тлумачитися як вичерпний. Перелік індикаторів буде поповнюватись під час роботи Громадської ради доброчесності. Громадська рада доброчесності також буде спиратися на практику Громадської ради міжнародних експертів.

Критерій 1: Незалежність

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

1.1. Суддя або кандидат на посаду судді пов'язаний з політичними силами і простежується вплив цього зв'язку на його кар'єру і (або) діяльність судді (наприклад, ухвалення рішень на користь політичних сил або осіб, пов'язаних з цими силами, стосунки неpubлічного характеру, які можуть мати вплив на прийняття рішень з питань кар'єри, наприклад лобювання політичною силою призначення на посаду судді чи його переведення тощо). Суддя в інший спосіб порушував принцип політичної нейтральності.

1.2. Суддя, обіймаючи посаду, отримувал державні нагороди, а також будь-які інші нагороди, відзнаки, грамоти (крім нагородження за проявлену суддею особисту мужність і героїзм в умовах, пов'язаних із ризиком для життя).

1.3. Суддя (кандидат на посаду судді) публічно підтримував акти чи дії, які порушують принцип верховенства права, основоположні права людини.

1.4. Суддя ухвалював незаконні рішення під впливом (втручанням).

1.5. Суддя (кандидат на посаду судді або члени його сім'ї, близькі родичі) допускав поведінку, що свідчить про підтримку агресивних дій інших держав проти України, колаборацію з представниками таких держав, окупаційної адміністрації або їх пособниками (наприклад, без нагальної потреби відвідував РФ після початку збройної агресії, тимчасово окуповані території).

Однак поїздки в РФ, Автономну Республіку Крим чи на іншу окуповану територію з нагальної потреби до близьких родичів, для владнання майнових питань самі по собі не свідчать про наявність цього індикатора.

1.6. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував родинні, дружні та інші неформальні зв'язки для здійснення кар'єри чи отримання невинуватених преференцій.

1.7. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав дії або бездіяльність, що призвело до розподілу справ у суді з порушенням принципу випадковості при використанні автоматизованої системи, або іншим чином втручався в автоматизований розподіл справ.

1.8. Суддя допускав дії (бездіяльність) або ухвалював рішення, обумовлені політичними мотивами, корпоративною солідарністю, маніпулюючи обставинами чи законодавством, або мав економічну, корупційну чи іншу особисту зацікавленість в ухваленні (неухваленні) певного рішення.

1.9. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував адміністративні, організаційно-розпорядчі чи інші повноваження для тиску (впливу) на суддю з метою прийняття певного рішення чи у відповідь на відмову судді вчиняти такі дії (прямі вказівки, тиск через адміністративні важелі впливу, створення відповідної атмосфери тощо), схилив іншого суддю до вчинення протиправних дій чи допомагав у цьому.

1.10. Суддя (кандидат на посаду судді) у минулому допускав іншу поведінку, яка вказує на недостатній рівень незалежності та спроможності не піддаватися впливу.

Критерій 2: Неупередженість (безсторонність)

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

2.1. Суддя ухвалював рішення на користь певної особи, інакше, ніж в інших випадках, або вчиняв дії для забезпечення участі у розгляді справи чи для невиправданого ускладнення або затягування розгляду справи, наприклад:

- брав участь у втручанні в автоматизовану систему розподілу справ (розглядав справи, отримані з порушенням, про які він мав знати; сам втручався у розподіл або ж віддавав відповідні розпорядження іншим особам; він єдиний розглядав справи відносно однієї особи за наявності можливості вибору автоматизованою системою іншого судді);
- здійснив розгляд справи у незаконному складі суду, про що не міг не знати;
- уникнув розгляду справи / справ, прикриваючись відпусткою чи лікарняним або зловживаючи правом на самовідвід (наприклад, в одному випадку розглядав справу за наявності можливої підстави для самовідводу, а в іншому аналогічному випадку – на такій підставі заявив самовідвід і таким чином уникнув розгляду справи).

2.2. Суддя висловлювався щодо результатів розгляду справи на користь однієї зі сторін у випадку, якщо процес розгляду у цьому складі суду ще тривав (крім випадків, коли це було складовою процедури врегулювання спору за участі судді).

2.3. Суддя (кандидат на посаду судді) у минулому допускав іншу поведінку, яка вказує на недостатній рівень безсторонності.

Критерій 3: Чесність і непідкупність

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

3.1. Суддя (кандидат на посаду судді) умисно або внаслідок вочевидь недбалого ставлення до виконання своїх обов'язків повідомив недостовірні (у тому числі неповні) відомості у декларації добросовісності, наприклад, приховав відомості про правопорушення, прояв недобросовісної поведінки, втручання в діяльність судді тощо.

3.2. Суддя (кандидат на посаду судді) умисно або внаслідок вочевидь недбалого ставлення до виконання своїх обов'язків повідомив недостовірні (у тому числі неповні) відомості у декларації родинних зв'язків, наприклад, приховав у декларації родинних зв'язків члена сім'ї, близького родича або особу, стосовно якої був конфлікт інтересів, або яка робила сумнівні подарунки, або яка отримувала значні доходи сумнівного походження за участі декларанта, або має майнові зв'язки з декларантом або в особи і декларанта взаємні наявні зобов'язання тощо.

3.3. Суддя (кандидат на посаду судді) не повідомив про наявність конфлікту інтересів та (або) не вжив інших заходів для його запобігання.

3.4. Суддя не повідомив про втручання у його професійну діяльність щодо здійснення правосуддя.

3.5. Суддя (кандидат на посаду судді) надав неправдиві відомості під час добору або кваліфікаційного оцінювання для отримання позитивного результату при оцінці критеріїв професійної етики чи доброчесності або в межах інших юридичних процедур, які стосуються професійної діяльності чи кар'єри, для отримання позитивного результату.

3.6. Суддя свавільно встановлював обмеження у реалізації права на мирні зібрання, що нівелювало реалізацію свободи мирних зібрань, наприклад, необмеженому колу осіб і (або) на тривалий час і (або) щодо необмеженого місця.

3.7. Суддя брав участь в ухваленні судового рішення, розгляду справи, що призвели до повторного програшу України в Європейському суді з прав людини.

3.8. Суддя (кандидат на посаду судді) був причетним до ухвалення рішення, внаслідок яких завдано шкоди культурній спадщині або створено істотний ризик завдання такої шкоди.

3.9. Суддя допускав поведінку, яка призвела до істотних порушень правил процесу і (або) порушення основоположних прав і свобод (індикатором для цього можуть бути рішення Європейського суду з прав людини, рішення вищих інстанцій, окремі ухвали, притягнення до дисциплінарної відповідальності, очевидний характер порушень).
Наприклад:

- дії судді призвели до того, що обвинувачена у злочині особа багаторазово переміщається між психіатричним закладом і СІЗО, а її справа тривалий час не вирішується по суті;
- суддя, обираючи запобіжний захід, не реагував на ознаки побиття особи, щодо якої вирішувалося це питання;
- суддя вирішував справу ігноруючи факти, що свідчать про очевидну фальсифікацію документів чи інших доказів;
- суддя приймав рішення з порушенням юрисдикції (підвідомчості чи підсудності);
- суддя допускав істотне і необґрунтоване відхилення від власної попередньої практики, що призвело до прийняття незаконного рішення;
- суддя приймав незаконні рішення за наявності даних про вплив на нього;
- строки розгляду справи значно відрізняються від звичайних, що серед іншого свідчить про сумнівний особливий підхід до справи;
- рішення є абсолютно необґрунтоване, містить висновки, які прямо суперечать встановленим обставинам, недостовірні факти, очевидне

перекручування змісту норми закону, правових позицій Верховного Суду, практики Європейського суду з прав людини тощо;

- суддя приймав рішення за наявності очевидного конфлікту інтересів;
- суддя приймав рішення за умови недопуску сторін до процесу, або незаконної відмови у праві надання і участі в дослідженні доказів, які мають істотне значення для справи чи інших дій судді, які призвели до істотного обмеження сторін у реалізації своїх процесуальних прав.

3.10. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав дії (бездіяльність), що призвели до уникнення люстрації його або іншої особи, наприклад:

- допускав складання довідок про відсутність підстав для застосування Закону «Про очищення влади» при очевидній недостовірності такої інформації;
- не вжив заходи для належного відображення у Єдиному державному реєстрі судових рішень рішень, наявність яких є підставою для люстрації;
- зазначив недостовірну інформації про незастосування до нього заборон, передбачених Законом України «Про очищення влади».

3.11. Суддя (кандидат на посаду судді) використовував сумнівні способи набуття майна у власність, встановлення певних юридичних фактів, ухилення від оподаткування тощо.

3.12. Суддя (кандидат на посаду судді) ухвалював або видавав судові рішення чи їхні копії без фактичного розгляду справи (питання), проведення якого вимагається законом.

3.13. Суддя (кандидат на посаду судді) причетний до зловживання процесуальними повноваженнями чи правами, незалежно від того чи встановлені ці зловживання судом.

3.14. Суддя (кандидат на посаду судді) відмовився пояснити, ухилився від відповіді, щоб спростувати інформацію, яка стосується його, має значний суспільний інтерес та істотно впливає на авторитет правосуддя або вчинив інші дії, які негативно впливають на авторитет правосуддя та не доклав зусиль для усунення негативних наслідків цих дій.

Критерій 4: Дотримання етичних норм

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

4.1. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав порушення правил етики у професійній діяльності чи в особистому житті, наприклад, ображав учасників процесу, інших осіб чи здійснював невиправданий тиск на них, порушував права журналістів, допускав

неетичне спілкування з ними, не виконував або недобросовісно виконував свої батьківські / сімейні обов'язки, зокрема намагався зменшити їх обсяг через суд шляхом удаваного позову, домовленого з іншою стороною, допускав грубі порушення правил дорожнього руху, використовував бланк суду для листування в особистих цілях, поширював завідомо неправдиву інформацію тощо.

4.2. Суддя (кандидат на посаду судді) вчинив корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

4.3. Суддя (кандидат на посаду судді) поза межами професійної діяльності допускав регулярне спілкування із членами злочинної / терористичної організації, представниками окупаційної адміністрації Російської Федерації.

4.4. Суддя (кандидат на посаду судді) допустив академічну недоброчесність, наприклад, від свого імені використав результати чужої наукової чи творчої праці.

4.5. Суддя (кандидат на посаду судді) використав свій статус для задоволення своїх інтересів або інтересів інших осіб або дозволив своїми діями чи бездіяльністю іншим особам скористатись його статусом для отримання незаконних вигод чи безпідставної і несправедливої переваги.

4.6. Суддя (кандидат на посаду судді) безпідставно не задекларував своєчасно своє майно чи члена сім'ї, що є ліквідним активом, дохід, або значно занижив його обсяг і (або) вартість, або безпідставно не подав інформацію для декларування членом сім'ї.

4.7. Суддя (кандидат на посаду судді) безпідставно допустив значні розбіжності у відомостях, поданих у майнових деклараціях за різні або ті самі періоди.

4.8. Суддя (кандидат на посаду судді) не вжив достатніх заходів для з'ясування майнового стану осіб, стосовно яких він повинен подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, внаслідок чого вказав неправдиву (у тому числі неповну) інформацію.

4.9. Суддя (кандидат на посаду судді) не пояснив переконливо джерела походження ліквідного майна, витрат, отриманих благ (його, членів сім'ї чи близьких осіб) і/або легальні доходи, на думку розсудливого спостерігача, викликають сумніви щодо достатності для набуття такого майна, здійснення таких витрат, отримання благ.

4.10. Суддя (кандидат на посаду судді) або пов'язана з ним особа отримали майно, дохід або вигоду, легальність походження яких, на думку розсудливого спостерігача, викликає обґрунтовані сумніви (безпроцентна позика у значних розмірах на шкоду позикодавцю, отримання у подарунок, безкоштовне користування або зі значною

знижкою ліквідного майна, отримання ліквідного майна від власника, щодо якого немає підтверджень легальності доходу для придбання такого майна, заниження вартості такого майна тощо).

4.11. Суддя (кандидат на посаду судді) отримував службове житло внаслідок зловживань або приватизував квартиру, яка була надана як службова, наприклад, штучно збільшив кількість зареєстрованих членів сім'ї; за наявності власного житла зареєструвався в гуртожитку; оформив власне нерухоме майно на родичів; отримав у такий спосіб другу-третю квартиру; отримав квартиру, приватизував її і одразу продав; отримав квартиру як службову і вчинив дії для її приватизації, зокрема вивів з числа службових.

4.12. Суддя (кандидат на посаду судді) порушив вимоги щодо несумісності, наприклад, не передав права на управління своєю часткою в господарському товаристві.

4.13. Суддя (кандидат на посаду судді) не реагував на відомі йому випадки недоброчесної або неетичної поведінки колег, покривав таку поведінку або відомі йому факти протиправної діяльності суддів, працівників суду, адвокатів, працівників органів правопорядку, нехтуючи відповідальністю не лише за свою поведінку, а за діяльність системи правосуддя загалом.

Критерій 5: Рівність

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

5.1. Суддя надавав невинуватому процесуальну перевагу одній зі сторін, допускав дискримінацію учасника процесу чи іншої особи.

Критерій 6: Старанність

Індикатори, що вказують на невідповідність критерію:

6.1. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав вочевидь недбале оформлення документів (рішень, ухвал чи інших документів, пов'язаних із здійсненням суддею професійної діяльності; документів, поданих на участь в конкурсі/для проходження оцінювання тощо).

6.2. Суддя ігнорував практику Європейського суду з прав людини, наприклад, застосовував для обмеження права на мирні зібрання радянський указ про порядок проведення мирних зібрань після набуття статусу остаточного рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України».

6.3. Суддя (кандидат на посаду судді) допускав судову тяганину, зокрема, якщо це призвело до порушення розумних строків з метою надання учаснику справи процесу фактичних переваг, наприклад, здійснити дії, які унеможливають виконання рішення чи позбавлять його предмету, уникнути відповідальності тощо.

6.4. Суддя допустив порушення принципу гласності і відкритості, наприклад, заборонив проведення аудіозапису у відкритому судовому засіданні, а після 28.03.2015 також відеозапису портативними технічними засобами. Суддя (кандидат на посаду судді), здійснюючи повноваження розпорядника публічної інформації, перешкоджав доступу до публічної інформації.

6.5. Суддя, не перебуваючи на робочому місці (був закордоном, на навчанні, на тимчасово окупованій території тощо), ухвалював судові рішення.

6.6. Суддя невчасно виготовляв судові рішення чи передавав їх для оприлюднення, якщо це було систематично та умисно або стосувалося рішень у справах Майдану, резонансних справах, а також тих справах, де судді чи іншим особам невігідно, щоб рішення стало публічним.

Принципи застосування критеріїв доброчесності та професійної етики та відповідних індикаторів

1. Завдання Громадської ради доброчесності полягає у визначенні наявності обґрунтованих сумнівів щодо доброчесності та професійної етики осіб, які проходять кваліфікаційне оцінювання.

2. Загальний поріг щодо сумнівів у відповідності кандидата на посаду судді має бути стандартом обґрунтованих підстав вважати, що кандидат на посаду судді може не відповідати критеріям доброчесності / професійної етики. Такі «обґрунтовані підстави» можуть існувати не лише у випадку, якщо є перевірені факти, що вказують на невідповідність критеріям доброчесності чи професійної етики, але також внаслідок певних обставин особа з погляду розумного спостерігача сприймається невідповідною цим критеріям, що впливає на довіру до судової системи.

3. Якщо було встановлено обґрунтований сумнів і особа чи інші джерела не спростували його, цього може бути достатньо для того, щоб Громадська рада доброчесності затвердила висновок або залишила його в силі.

4. З метою проведення оцінки доброчесності та професійної етики Громадська рада доброчесності аналізує інформацію про особу, яка проходить кваліфікаційне оцінювання, членів його/її сім'ї та інших пов'язаних осіб.

5. Оцінка відповідності критеріям ґрунтується на інформації без обмеження часу чи території. Висновки інших органів, інформація, висновок або оцінка будь-якого

національного чи міжнародного органу може вважатися доцільною, але не обов'язково є визначальною для Громадської ради доброчесності.